

УДК 338.2

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-296-4-23

МИКОЛЮК О. А.

ORCID ID: 0000-0001-8526-0829

e-mail: oksanamik81@gmail.com

БОБРОВНИК В. М.

ORCID ID: 0000-0002-8996-1531

e-mail: bobrovnikvalia74@gmail.com

Хмельницький національний університет

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджується роль цифрових трансформаційних процесів та їх вплив на управління підприємством. Акцентовано, що впровадження інноваційних технологій у діяльність підприємства відкриє нові можливості для подальшого ефективного розвитку та реалізації позитивних змін. Актуалізовано необхідність оптимізації управлінських процесів на підприємстві, шляхом адаптації їх до умов діджиталізації, що вимагає використання якісно нових підходів на шляху цифрової трансформації суб'єктів господарювання. Обґрунтовано значення діджиталізації економіки як інноваційного динамічного процесу, в основі якого покладено активне впровадження інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій у економічну діяльність підприємств. Проаналізовано стан цифрової трансформації на вітчизняних підприємствах, виявлено співвідношення використання діджитал-технологій у діяльності бізнесу. Виявлено основні проблеми, з якими стикаються підприємства на шляху до впровадження інноваційних технологій. Визначено наявність необхідних умов для здійснення вітчизняного цифрового прориву та технологічного переходу підприємств на більш високий рівень.

Ключові слова: управління підприємством; діджиталізація; цифрова трансформація; інвестиційно-інноваційний розвиток; цифрові технології; конкурентоспроможність.

OKSANA MYKOLIUK,
VALENTYNA BOBROVNYK
Khmelnitskyi National University

ENTERPRISE MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY

The article investigates the role of digital transformation processes and their impact on enterprise management. It is emphasized that the introduction of innovative technologies in the enterprise will open new opportunities for further effective development and implementation of positive changes. The need to optimize management processes in the enterprise by adapting them to the conditions of digitalization, which requires the use of qualitatively new approaches to digital transformation of economic entities. The essence and meaning of the term "digitalization" is revealed, the main goals and directions of digital development are defined. The importance of digitalization of the economy as an innovative dynamic process, which is based on the active introduction of innovations and information and communication technologies in the economic activity of enterprises, is substantiated. The main components of the digital economy (support infrastructure, e-business, e-commerce) are identified and their impact on innovative business development is studied. The classification of enterprises according to the level of digitalization is carried out and the necessity of their orientation in the direction of introduction of cyberphysical systems, the Internet of Things, big data, 3D-modeling and 3D-graphics into their own activity is substantiated. The state of digital transformation at domestic enterprises is analyzed, the ratio of the use of digital technologies in business activity is revealed. The main problems faced by enterprises on the way to the introduction of innovative technologies are identified. The presence of the necessary conditions for the implementation of the domestic digital breakthrough and technological transition of enterprises to a higher level has been determined. It is concluded that the digitalization of business is a condition for improving its competitive position in the market and the driving force of the country's economy and its investment attractiveness.

Keywords: enterprise management; digitalization; digital transformation; investment and innovation development; digital technologies; competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Цифрова трансформація, що відбувається у суспільстві, є важливим кроком в економічній діяльності держави та значним поштовхом для розвитку інноваційних процесів та збільшенні конкурентних переваг бізнесу. Більшість світових і національних компаній у перспективі свого функціонування, враховують цифрові зміни. Цифрові трансформаційні процеси, як і глобальні зміни, сприяють інвестиційно-інноваційному розвитку, економічному зростанню і створенню сприятливого середовища для підприємств [1].

На рівні нашої держави, цифровізація (діджиталізація) закріплена законодавчими та нормативними документами. Так, у Законі України «Про національну програму інформатизації» [2] передбачено запровадження національної програми інформатизації, що створюватиме правові, організаційні, науково-технічні, економічні, фінансові, методичні й гуманітарні засади регулювання процесу її формування та реалізації. Виконання поставлених завдань у цьому напрямі, сприятиме зростанню економіки країни в цілому та формуватиме високий рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку. Останнім часом, у динаміці розвитку вітчизняного бізнесу спостерігаються позитивні зрушення у напрямку впровадження та розповсюдження інтернет-технологій, електронного документообігу, матеріального забезпечення та вдосконалення обслуговування споживачів [3–5]. Дедалі складніше уявити функціонування

підприємств без використання сучасних інформаційних технологій з метою вдосконалення як виробничої діяльності, так і управлінської складової підприємства. Саме тому, питання управління підприємствами в умовах глобалізації та адаптація їх до умов діджиталізації є дуже актуальним.

Відтак, спрямованість до інноваційного розвитку, вимагає від менеджменту підприємств виконання нових, більш складних завдань, важливість яких пов'язана з підвищенням конкурентоспроможності на міжнародному та вітчизняному ринках. Впровадження інноваційних технологій відкриває нові можливості для подальшого ефективного розвитку та є дієвим механізмом у реалізації позитивних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням трансформації та виявлення особливостей впливу діджиталізації економіки на підприємницький сектор присвячено багато праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів: І. Б. Маркович, І. В. Струтинська, Н. В. Чеснокова, Т. І. Батракова, А. В. Кузнецова. У роботах авторів досліджуються проблеми розвитку цифрової економіки та сучасний стан цифровізації вітчизняної економіки. Проте, незважаючи на чисельні напрацювання у даній сфері, додаткового вивчення потребують питання управління підприємствами саме в умовах цифровізації та глобальних економічних перетворень, що дасть змогу оптимізувати, автоматизувати управлінські процеси, покращити продуктивність праці основою яких є прийняття нових управлінських рішень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття

У науковій літературі досліджено різні аспекти цифрової економіки, проте в Україні дані процеси не набули ще повноцінного рівня в порівнянні з розвинутими зарубіжними країнами. Діджиталізація вимагає використання якісно нових підходів, що будуть драйверами цифрової трансформації на підприємствах. Визначення ролі діджиталізації у конкурентній боротьбі, окреслення передумов, можливостей, викликів та проблем цифрового розвитку, обґрунтування завдань щодо впровадження на підприємствах сучасних цифрових технологій зумовило актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення впливу діджиталізації на процес управління підприємством, виявлення особливостей застосування цифрових технологій для зростання його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу

Цифрові технології відкривають нові перспективи та можливості для розвитку вітчизняної економіки й підвищення якості життя населення. Швидкі та глибокі наслідки переходу до цифровізації будуть можливими лише тоді, коли діджиталізація стане основою життєдіяльності нашого суспільства, бізнесу та державних установ. Цифровізація – один із головних векторів розвитку української економіки в наступні десятиліття. Цифровий розвиток України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів і послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства задля їх ефективності, конкурентоздатності й національного розвитку. Цифровізація передбачає використання електронно-цифрових пристроїв, засобів, систем, а також налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливило інтегральну взаємодію віртуального й фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [6, 7].

Термін «діджиталізація» походить від англійського слова «digitalization», що перекладається, як оцифрування. Тобто дослівно в перекладі «діджиталізація» – це процес перенесення інформації у цифрову форму, перетворення паперових книжок у електронні, фотографії у зображення на екрані [7]. «Діджиталізація» визнається науковцями як процес використання, перенесення та переведення інформації у цифровий формат; система збору, зберігання, аналізу даних, застосування штучного інтелекту; трансформація проникнення цифрових технологій щодо оптимізації бізнес-процесів. Під поняттям «діджиталізація» розуміється процес систематизації, використання, обробки інформації у цифровий формат, з метою вдосконалення обслуговування споживачів у бізнес-середовищі [8].

Діджиталізація передбачає виконання комплексу завдань, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому. Головні цілі та напрями цифрового розвитку полягають у наступному (табл. 1).

Таблиця 1

Завдання та напрями цифрового розвитку

Завдання діджиталізації	Напрями цифрового розвитку
Економічне зростання та залучення інвестицій	Подолання «цифрового розриву» за рахунок розвитку цифрових інфраструктур
Підвищення конкурентоспроможності секторів економіки	Розвиток цифрових компетенцій
Створення високотехнологічних виробництв, технологічна та цифрова модернізація промисловості	Упровадження концепції «цифрових» робочих місць
Доступність для населення переваг і можливостей цифрового світу	Цифровізація в реальному секторі економіки
Реалізація людського капіталу, розвиток цифрової індустрії і цифрового підприємництва	Реалізація проектів цифрових трансформацій

Таким чином, діджиталізація економіки – це інноваційний динамічний процес, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій у всі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність і конкурентоспроможність підприємств, економіки та рівень життя населення [2; 6; 8].

Водночас, цифрова економіка є основою Четвертої промислової революції [4] та третьої хвилі глобалізації. Характерною особливістю цифрової економіки є її зв'язок з економікою на вимогу (on-demand economy), яка передбачає не продаж товарів і послуг, а отримання доступу до них саме в той момент, коли це необхідно. Отримання замовлень відбувається онлайн, а їх виконання – офлайн [5].

Міжнародна організація OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) виділяє три основні компоненти цифрової економіки:

- підтримувальна інфраструктура (апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі тощо);
- електронний бізнес або e-business (ведення господарської діяльності та будь-яких інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі);
- електронна комерція або e-commerce (дистрибуція товарів через Інтернет) [3; 8].

Дослідження показали, що за ознакою впровадження діджиталізації у діяльність підприємств їх можна класифікувати за певними рівнями (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація підприємств за рівнем діджиталізації

Таким чином, сучасним підприємствам сьогодні необхідно орієнтуватись на введення у власну діяльність кіберфізичних систем, що дасть змогу миттєво отримувати і передавати інформацію; впроваджувати Інтернет речей, що сприятиме створенню єдиного інформаційного простору в межах підприємства незалежно від рівня управління; впроваджувати великі дані, що підвищить оперативність аналізу даних, які надходять із внутрішнього та зовнішнього середовища; використовувати автономні роботи, що поліпшить процес обслуговування споживачів; проектувати нові послуги за допомогою 3D-моделювання та 3D-графіки, що дозволить зменшити споживання ресурсів.

Незважаючи на зазначене, стан цифрової трансформації на вітчизняних підприємствах можна охарактеризувати такими даними [4]:

- понад 60 % компаній уже використовують діджитал-технології під потреби клієнта;
- до 20 % тільки починають знайомитися з діджитал та роблять перші кроки по впровадженню;
- близько 15 % компаній залучають і обслуговують клієнтів за допомогою цифрових технологій;
- лише 3–4 % компаній повністю діджиталізовані.

Отже, цифрові технології повинні бути доступними як з погляду організаційного, технічного доступу до відповідних цифрових інфраструктур, так і з фінансово-економічного погляду, тобто через створення умов і стимулів, які будуть заохочувати бізнес до цифровізації. Поширення новітніх технологій та систем управління матиме позитивний вплив на якість виробництва та надання послуг, шляхом

інформаційного забезпечення усіх учасників ринкових відносин. Разом з тим, сучасні підприємства стикаються з низкою проблем, що пов'язані із технологічним оснащенням мереж, економічною безпекою, оптимальністю управлінських рішень щодо створення єдиної цифрової інфраструктури.

Зауважимо, що в Україні є всі необхідні умови для здійснення цифрового прориву та технологічного переходу на більш високий рівень, а саме [1; 5; 7, 8]:

- здатність виробляти та використовувати інформаційно-комунікаційні й цифрові технології, наявність професійних кадрів;
- доступ до відповідного обладнання, технологій, поширення технологій у суспільстві і бізнесі;
- достатній рівень системної інтеграції технологічних продуктів і послуг, від проектування до комплексних упроваджень різноманітних технологій, програмних й апаратних засобів;
- креативна культура й уміння генерувати ідеї.

Отже, діджиталізація бізнесу є рушійною силою, що сприяє його просуванню. Головними перевагами діджиталізації підприємств є: автоматизація виробництва й інших внутрішніх процесів підприємства, оптимізація та поліпшення внутрішніх і зовнішніх комунікацій, вихід на новий рівень обслуговування клієнтів, збільшення конкурентних можливостей за рахунок оптимізації управлінського процесу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Таким чином, діджиталізація виступає одним з ключових факторів у процесі розвитку підприємства, який передбачає не тільки впровадження інноваційних технологій, але й зміну управління ним. Оскільки в результаті цього відбувається трансформація специфіки впливу як на окремі структурні підрозділи підприємства, так і на управлінську систему підприємства в цілому. Цифрова трансформація потребує значних змін ділового економічного середовища, які мають бути спрямовані на відстеження глобальних цифрових трендів, можливостей впровадження інноваційних цифрових технологій, моніторинг та оцінку стабільності функціонування підприємства. Отже, успішне функціонування підприємства залежить від значної кількості факторів, однак мінливість зовнішнього середовища вимагає постійної відповідності всім світовим тенденціям і стандартам, забезпечення конкурентних переваг, що дозволить стабільно підтримувати діяльність бізнесу. Необхідність у цифровій трансформації зумовлюється прагненням до постійного удосконалення процесів, а з боку підприємств – покращення власного конкурентного становища на ринку, що, в свою чергу, позитивно впливає на економіку країни та її інвестиційну привабливість. Розвиток цифрових технологій є важливим напрямом покращення інфраструктури бізнесу, який впливає та визначає темпи розвитку підприємства та країни в цілому.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні напрямів розвитку промислових підприємств в умовах діджиталізації, а також виявлення факторів впливу на їх інноваційний розвиток.

Література

1. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) // Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. – URL : <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р. // Урядовий кур'єр. – 2018. – № 88.
3. The Concept of a «Digital Economy». URL: <http://odec.org.uk/theconceptof-a-digital-economy/>
4. Краус Н. М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. – URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.
5. Діджиталізація бізнесу: сьогодні і майбутнє // Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 28 січня 2021 року). – К. : «Хай-Тек Прес», 2021. – 88 с.
6. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами / О.Є. Гудзь // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2018. – № 2(24). – С. 4–12.
7. Коломієць Г. М. Цифрова економіка: контроверсійність змісту і впливу на господарський розвиток / Г. М. Коломієць, Ю. С. Глушач // Бізнес Інформ. – 2017. – № 7. – С. 137–143.
8. Лігоненко Л. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях / Л. Лігоненко, А. Хріпко, А. Доманський // Інтернаука : міжнародний науковий журнал. Економічні науки. – 2018. – Випуск № 22 (62), 2 т. – С. 21–24.

References

1. Tsyfrova adzhenda Ukrainy – 2020 («Tsyfrovyi poriadok denniy» – 2020) // Kontseptualni zasady (versia 1.0). Pershocherhovi sfery, initsiatyvy, proekty «tsyfrovizatsii» Ukrainy do 2020 roku. – URL : <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
2. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii : rozporiadzhennia KМУ vid 17.01.2018 № 67-r. // Uriadovyi kurier. – 2018. – № 88.
3. The Concept of a «Digital Economy». URL: <http://odec.org.uk/theconceptof-a-digital-economy/>
4. Kraus N. M., Holoborodko O. P., Kraus K. M. Tsyfrova ekonomika: trendy ta perspektyvy avanharnoho kharakteru rozvytku. – URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.

-
5. Didzhytalizatsiia biznesu: sohodennia i maibutnie // Zbirnyk materialiv kruhloho stolu (m. Kyiv, 28 sichnia 2021 roku). – K. : «Khai-Tek Pres», 2021. – 88 s.
 6. Hudz O.Ie. Tsyfrova ekonomika: zmina tsinnosti ta oriientyriv upravlinnia pidpriemstvamy / O.Ie. Hudz // Ekonomika. Menedzhment. Biznes. – 2018. – № 2(24). – S. 4–12.
 7. Kolomiets H. M. Tsyfrova ekonomika: kontroversiiniist zmistu i vplyvu na hospodarskyi rozvytok / H. M. Kolomiets, Yu. S. Hlushach // Biznes Inform. – 2017. – № 7. – S. 137–143.
 8. Lihonenko L. Zmist ta mekhanizm formuvannia stratehii didzhytalizatsii v biznes-orhanizatsiiakh / L. Lihonenko, A. Khripko, A. Domanskyi // Internauka : mizhnarodnyi naukovyi zhurnal. Ekonomichni nauky. – 2018. – Vypusk № 22 (62), 2 t. – S. 21–24.

Надійшла / Paper received : 12.04.2021

Надрукована/Printed : 01.07.2021